

VANAEMA AIA PAPRIKAD-TŠILLID, FÜÜSALID JA BAKLAŽAANID

PÄRANDSORDID JA AVATUD TOLMLEJAD. Kõigilt nendelt sortidelt saad ise seemneid võtta.

Kõik paprikad ja tšillid on algselt pärit Ameerika mandri erinevatest piirkondadest. Pärandsortidelt ja avatud tolmlejatelt saab võtta ise seemneid ja nendest kasvavad geneetiliselt ja väliselt sarnased järglased. Sort säilib juhul, kui ei ole toimunud teiste sortidega putukate abil risttolmlemist. Seni kuni elab veel üksainumas mesilane, ei julge ma lubada 100 protsendilist sordiehtsust. Seemneid võta ainult sordiehtsatelt taimedelt. Külvidest eemalda kõik mitte sordiehtsad taimed. Nt. lilla lehestikuga sortidel on ka idulehed lillad. Võib muidugi esineda sordisest varieeruvust, mis teeb asja veel põnevamaks. Kõik tšilliliigid on oma kodumaal mitmeaastased. Eestis saab mitmeaastasena kasvatada küll, aga talveks tuleb taimed tuua tuppa ja anda lisavalgust ning kasta ülivähe. Tšillikaunade kangus või tulisus tuleb ainest – kapsaitsiin ning selle sisaldusest. Tulisust näitab Scoville’e arv SHU – Scoville Heat Unit. Arv jääb vahemikku 0 nt. maguspaprika kuni 16 miljonit puhas kapsaitsiin. Kõige kangemad on Kariibi tšilli sordid. Enamus sortide nimed olen tõlkinud eesti keelde, nagu on see kombeks teistes riikides. Juures on ka päritoluriigi originaalnimi ja kas on tegu pärandsordi või avatud tolmlejaga. Isekorjatud sortidele olen pannud nime: kas linna nime järgi kust sain või siis inimese järgi, kes seemned mulle andis. Paki peal on kirjas seemevõtmise aasta ja sordi nimi. Paki hind 3€.

I PAPRIKA *Capsicum annuum*

Paprika kuulub hariliku tšilli liigi alla (ametlik eestikeelne nimi on harilik paprika). Ladina keeles *Capsicum annuum*, millest *capsicum* – kapsaitsiin näitab tšillide tulisust ja *annuum* tähendab üheaastast ehk meie mõistes kasvatatakse selle liigi sorte pigem 1-aastase taimena. Selles perekonnas on üle 2000 sordi. Paprikateks kutsume me neid tšilli sorte, mis on nõnda väikse kapsaitsiini sisaldusega, et me nimetame neid lausa magusateks. Selles perekonnas on, vilja kujust olenevalt, palju erinevaid variatsioone nt banaantšilli, kirsstšilli või kimptšilli. Erinevate sortide vahel toimub suhteliselt lihtsalt putukate abil risttolmlemine. Seetõttu on sordiputuse hoidmine keeruline. Lisaks nimetatakse pärandsorte erinevates riikides kohaliku kultuuri algkeele ja dialektiga, mis on veel omakorda piirkonniti erinev. Nendel põhjustel ei ole tšillide klassifitseerimine lihtne. See tekitab probleeme juba esimesena proovinud Linné jaoks ja tänapäevastele botaanikutele tekitab see endiselt probleeme. Niiet, antagu mulle andeks, kui peaksin mõne sordi puhul milleski eksima. Igasugune tagasiside on oodatud: vanaemaaed@gmail.com

Sordi nimi

Lühikirjeldus

Muu

‘Veripunane’

Maguspaprika pärandsort ‘Relleno Rouge’. Varajane ja saagikas. Sobib kasvatamiseks külmemas kliimas ning annab head saaki ka avamaal. Viljad 15-20 sm koonuse kujulised, valmides värvuvad rohelisest veripunaseks, kasvu aeg 75 päeva, taime kõrgus 40-60 sm. Esimesed seemned saadud Prantsusmaalt.

Pakis umbes 20 seemet. Idanemisvõimelised 3-5 aastat.

'Suur kollane banaan'	Ungari paprika pärandsort 1932, 1940 viidud USA-sse, kus siiani väga populaarne ja nimi 'Yellow Banana Giant'. Vaha tüüpi. Viljad 15-25 sm, banaanikujulised, valmides värvuvad helekollasest punaseks. Kasvuaeg 70 päeva, taime kõrgus 40 – 70 sm. Tugeva viljalihaga, mahlased, mitte liiga magusad, väga hea maitsega. Sobib hästi avamaal kasvatamiseks. Esimesed seemned saadud Prantsusmaalt.	Pakis umbes 20 seemet. Idanemisvõimelised 3-5 aastat.
'Villandry'	Avatud tolmlaja. Paprika viljad 15-25 sm pikad, koonuse kujulised, valmides värvuvad rohelisest kollaseks. Kasvuaeg 70 päeva, taime kõrgus 50 - 70 sm kõrge. Saagikas. Sobivad hästi röstimiseks ja kõikidesse paprikatoitudesse. Olen head saaki saanud ka avamaal. Seemned saadud Prantsusmaalt Villandry lossi aiast.	Pakis umbes 20 seemet. Idanemisvõimelised 3-5 aastat.
'Pullisarv'	Itaalia pärandsort 'Corno di Toro Giallo'. Viljad 18–20 sm pikad, koonusjad, 5 sm läbimõõduga, rohelised ja küpsena kollased, magusa ja aromaadne maitse maitsega, paksu mahlase viljalihaga. Sobib kasvatamiseks kasvuhoones, avamaal ei pruugi valmida. Ülimaitsev erinevates toitudes, röstitud, salatites, hoidistes, jne. Esimesed seemned saadud Prantsusmaalt.	Pakis umbes 20 seemet. Idanemisvõimelised 3-5 aastat.
Minipaprika	Väikeseviljaline varajane ja saagikas paprika. Viljad 5-10 sm pikad, kollased, oranžid või punased. Sobib kasvatada ka õues, rõdul, potis, päikselises, tuulevaikses ja rammusas mullas. Sobib hästi värskelt söömiseks, hapendamiseks, röstimiseks, jne. Esimesed seemned saadud seemnevahetusest.	Pakis umbes 20 seemet. Idanemisvõimelised 3-5 aastat.
TŠILLI <i>Capsicum annuum</i>	Siit alates on valminud viljadel kapsaitsiini sisaldus juba tuntav ja üldiselt kutsume me neid tšillideks. Alustades lahjematest ja lõpetades kangematega. Lõpus eraldi välja toodud lilla lehestiku ja viljadega sordid.	
'Jaapani lõvitšilli'	Jaapani pärandsort 'Shishito'. 50 – 200 SHU. Hea kujutlusvõime korral näeme viljade tipu kujus lõvi pead. Shishito nimi ongi tulnud jaapani keelsetest sõnadest - "shishi" (lõvi) ja "togarashi" (tšilli). Taim kasvab umbes 50 sm kõrgeks, varajane ja saagikas, 65 päeva viljadeni. Kaunad 7-9 sm pikad kortsulised, õrna maitse ja õhukese viljalihaga, korjatakse ja valmistatakse tavaliselt rohelistena, valmides värvuvad punaseks. Shishitodel on Vene ruleti kalduvus, sekka võib sattuda üksikuid väga kangeid kaunu. Kõige parem on neid grillida avatulel või röstida oliiviõli ja meresoolaga. Sobivad suurepäraselt tempura ja teiste traditsiooniliste Jaapani toitude valmistamiseks, peakokkade lemmik. Esimesed seemned saadud seemnevahetusest.	Pakis umbes 20 seemet. Idanemisvõimelised 3-5 aastat.

'Friggitello'	<p>Itaalia pärandsort 'Friggitello' on varajane sort Napolist. 0 – 500 SHU. Taim võimsa kasvuga ja saagikas. Tihe lehestik kaitseb päikesepõletuse eest. Viljad 12 sm pikad ja 2-3 sm laiad, küpsena värvuvad kirsipunaseks. Viljaliha paks ja magus, sobivad suurepäraselt grillimiseks, röstimiseks, marineerimiseks, jne. Esimesed seemned saadud seemnevahetusest.</p>	<p>Pakis umbes 20 seemet. Idanemisvõimelised 3-5 aastat.</p>
'Magus spiraal'	<p>Austria pärandsort 'Milder Spiral' 500 – 1000 SHU. Kasvatatakse tavaliselt Ungari piiri lähedal, pikad viljad 22-24 cm pikad, kortsulised üsna peenikesed. Rohelised kaunad muutuvad valmides kollaseks ja küpsenuna punaseks. Koristatakse tavaliselt kollastena, maheda maitsega, süüakse värskelt, rostitult, keedetakse või pannakse õliga purkidesse. Väga saagikas. Esimesed seemned saadud Prantsusmaalt.</p>	<p>Pakis umbes 20 seemet. Idanemisvõimelised 3-5 aastat.</p>
'Bergamo magus'	<p>Itaalia pärandsort 'Dolce di Bergamo', tuntakse ka nime all 'Peperone' ning seda hinnatakse selle mitmekülgse ja suurepärase maitse poolest. 1000 – 2000 SHU. Taim kasvab umbes 50 sm kõrgeks. Viljad on pikad, ulatudes muljetavaldava 20 sm pikkuseni. Küpsevad punaseks, aga toiduks korjatakse tavaliselt rohelisena ja marineeritakse. Nende mahedat ja magusat maitset saab kasutada erinevates roogades, näiteks salatis, võileival, jne. Esimesed seemned saadud Itaaliast.</p>	<p>Pakis umbes 20 seemet. Idanemisvõimelised 3-5 aastat.</p>
'Poblano lapik'	<p>Mehhiko pärandsort 'Ancho Poblano'. 1000 – 2000 SHU. Viljad 10 sm pikad ja 5 sm laiad, valmides värvub tumerohelisest tumepunaseks, valminud viljad õrnalt tšillised. Kasvuaeg 80 päeva, taim kuni 120 sm kõrge. Enamkasutatud paprika Mehhikos. Kasutatakse täidetud paprikate tegemiseks, rostitult, kuivatatult kastmete (mole) maitsestamiseks. Esimesed seemned saadud Mehhikost.</p>	<p>Pakis umbes 20 seemet. Idanemisvõimelised 3-5 aastat.</p>
'Saare mulatt'	<p>Mehhiko pärandsort 'Mulato Isleno'. 1000 – 1500 SHU. Viljad 10-15 sm pikad ja 5-7 sm laiad, valmides värvuvad tumerohelisest tume-šokolaadipruunini, valminud viljad õrnalt tšillised. Kasvuaeg 80-90 päeva, taim 70 – 90 sm kõrge. Sobib süüa juba roheliselt, kuivatamiseks, röstimiseks, salsades ja täidetud paprikaks. Esimesed seemned saadud Mehhikost.</p>	<p>Pakis umbes 20 seemet. Idanemisvõimelised 3-5 aastat.</p>
'Malih Helow'	<p>Süüria pärandsort, nimi "Malih" tähendab araabia keeles soolast ja "Helow" tähendab magusat. Need tšillid on valminult väga erilise soolakas-happelise, magusa ja samas tulise maitsega. Küpsed viljad säilivad kaua ja maitse muutub järjest paremaks. Saagikas ja põnev sort katsetamiseks. Esimesed seemned saadud seemnevahetusest.</p>	<p>Pakis umbes 20 seemet. Idanemisvõimelised 3-5 aastat.</p>

'Tsüklon'	<p>Poola pärandsort 'Cyclon'. Kangus sobib hästi algajale täillisõbrale. 1000 – 5000 SHU. Õhukese koorega sort, kasvuaeg 80 päeva. Viljad kuni 12 sm pikad, mahlased, värvuvad rohelisest punaseks. Sobib kasvatamiseks avamaal. Annab rohkelt saaki ja tasubki kohe rohkem avamaal kasvatada. Sobib hästi salsas, salatis, kuivatamiseks, paprikapulbri tegemiseks ja täidetud poola paprikaks. Esimesed seemned saadud Prantsusmaalt.</p>	<p>Pakis umbes 20 seemet. Idanemisvõimelised 3-5 aastat.</p>
'Isleta'	<p>New Mexico pärandsort. Kangus sobib hästi algajale täillisõbrale. 1000 – 5000 SHU. Taime kõrgus 60-90 cm, laius 45-60 cm. Neid paprikaid kasutatakse traditsiooniliselt ristrade (paprikatest pärgade) valmistamiseks. Viljad on punased ja 12 cm pikad. Värvuvad rohelisest punaseks. Sobivad hästi värskelt, röstimiseks, salsades, salatites, kuivatamiseks ja hapendamiseks. Sobib kasvatamiseks avamaal. Esimesed seemned saadud Prantsusmaalt.</p>	<p>Pakis umbes 20 seemet. Idanemisvõimelised 3-5 aastat.</p>
'Escondido'	<p>New Mexico pärandsort. Kangus sobib hästi algajale täillisõbrale. 1000 – 5000 SHU. Taime kõrgus 60-90 cm, laius 45-60 cm. Viljad on 10 sm pikad ja 3 sm laiad, valmivad rohelisest pruuni-punaseksi. Kasvuaeg 60-70 päeva. Kasutatakse röstimiseks, täidetud paprikaks, konserveerimiseks. Sobib kasvatamiseks avamaal. Esimesed seemned saadud Prantsusmaalt.</p>	<p>Pakis umbes 20 seemet. Idanemisvõimelised 3-5 aastat.</p>
'Päiksesära'	<p>Kimptšilli 'Numex Sunburst' on New Mexico pärandsort. Kangus sobib hästi algajale täillisõbrale. 1000 – 5000 SHU. Taime kõrgus 40-50 sm. Viljad 5-8 sm pikad, püstistes kimpudes, punased, saagikas. Sobib kasvatamiseks avamaal. Esimesed seemned saadud Prantsusmaalt.</p>	<p>Pakis umbes 20 seemet. Idanemisvõimelised 3-5 aastat.</p>
'Jalapeno'	<p>Mehhiko pärandsort. 1500 - 3000 SHU. Väga maheda ja mahlase maitsega viljad sobivad hästi noorele täillisõbrale. Kompaktse madala kasvuga, varajane ja saagikas. Kasvuaeg 75-85 päeva. Sobib hästi värskelt, konserveeritult. Esimesed seemned saadud Mehhikost.</p>	<p>Pakis umbes 20 seemet. Idanemisvõimelised 3-5 aastat.</p>
'Kartuli Jalapeno'	<p>See sort on tuntud nimega 'Farmers Market Jalapeño' või ka 'Potato Jalapeño'. 3000 – 5000 SHU. Need täillid on tuntud selle poolest, et valmides kauna pealmine kiht kattub korgikihiga. Lisaks võivad viljad kasvada tunduvalt suuremaks, kui teises jalapeno sordid - 10 sm pikkuseks. Viljad valmivad helerohelisest punaseksi. Viljaliha paks ja maitsev. Esimesed seemned saadud seemnevahetusest.</p>	<p>Pakis umbes 20 seemet. Idanemisvõimelised 3-5 aastat.</p>
'Kuum banaan'	<p>Mehhiko pärandsort 'Hot Banana'. 1000 – 3000 SHU. Kangus sobib hästi algajale täillisõbrale. Viljad suured, 15-25 sm, banaanikujulised, valmides värvuvad helekollasest punaseksi. Kasvuaeg 70 päeva, taime kõrgus 40 – 70 sm kõrge. Tugeva viljalihaga, mahlased, saagikas. Süüakse juba helekollastena. Tasub kasvatada. Esimesed seemned saadud Mehhikost.</p>	<p>Pakis umbes 20 seemet. Idanemisvõimelised 3-5 aastat.</p>

'Koral'	<p>Ungari pärandsort 'Koral Hungarian Cherry Pepper'. 3000 – 5000 SHU. Madalakasvuline ja kompaktne, saagikas. Hea kasvatada avamaal, pottides, rõdukastides. Lühike kasvuaeg 70-80 päeva. Viljad on väikesed, ümmargused, läbimõõduga 2-3 sm, mahlased. Sobib hästi konserveerimiseks, hapendamiseks ja juustuga täidetud tšillisaaduste tegemiseks, külmutamiseks ja kuivatamiseks.</p> <p>Esimesed seemned saadud seemnevahetusest.</p>	<p>Pakis umbes 20 seemet. Idanemisvõimelised 3-5 aastat.</p>
'Kuum kirss'	<p>Itaalia pärandsort 'Topepo Rosso'. 3000 – 5,000 SHU. Kaunad ümarad, valmides punased, mahlased ja lihavad 4 cm läbimõõduga. Hea jõulise ja haruneva kasvuga. 50 cm kõrge. Kasvuaeg 75-85 päeva, varajane. Hea kasvatada avamaal, pottides, rõdukastides. Üks minu lemmikuid kuna on vastupidav, saagikas, mitte üleliia kange ja kasvab avamaal isegi paremini, kui kasvuhoones. Sobib väga hästi konserveerimiseks, säilitamiseks õlis või äädikas, hapendamiseks, juustuga täidetud kirsstšillideks.</p> <p>Esimesed seemned saadud Prantsusmaalt.</p>	<p>Pakis umbes 20 seemet. Idanemisvõimelised 3-5 aastat.</p>
'Kalatšilli'	<p>Kariibi pärandsort aastast 1870 'Fish'. Viljade valges olekus kasutati kalade ja koorikloomade maitsestamiseks. Taim on umbes 60 cm kõrge. Väga varieeruva lehestikuga. Lehed võivad olla valged, helerohelised, triibulised. Kaunad on mitmevärvilised, värvuvad valgest heleroheliseni tumedate triipudega oranžini ja lõpuks punaseks. Viljad muutuvad valmides järjest kangemaks. 5000 – 30,000 SHU. Hea kasvatada avamaal, pottides, rõdukastides, dekoratiivne.</p> <p>Esimesed seemned saadud Prantsusmaalt.</p>	<p>Pakis umbes 20 seemet. Idanemisvõimelised 3-5 aastat.</p>
'Serrano'	<p>Mehhiko pärandsort. 8000 – 22,000 SHU. Pärit Mehhiko põhjaosa mägi-alalt. Serrano tähendab "tasandikelt või mägedelt". Taim on 50–150 cm kõrge, õrnalt karvaste lehtedega. Vilju ühel taimel kuni 50. Viljad on kuulikujulised ja umbes 6 sm pikad, värvuvad hele- või tumerohelisest punaseks. Mehhikos väga populaarne sort. Kasutatakse salsades, värskelt ja sobib hästi ka külmutamiseks.</p> <p>Esimesed seemned saadud Mehhikost.</p>	<p>Pakis umbes 20 seemet. Idanemisvõimelised 3-5 aastat.</p>
'Bulgaaria porgand'	<p>Bulgaaria pärandsort 'Shipkas', 'Bulgarian Carrot', 'Ungari'. 12,000 – 30,000 SHU. Maailmas hakkas levima peale 1980 aastaid ja muutus kiiresti väga populaarseks. Maitse sarnane habanerole ja kangus sarnane tai tšillile. Taim on kompaktse kasvuga, kõrgus 40 – 60 sm, sobib hästi Eesti kliimasse, varajane, kasvuaeg 65 – 75 päeva. Kasvab hästi ka potis, rõdukastis ja õues peenras. Ilusate oranžide mahlaste, 8 – 10 sm pikkuste viljadega tšilli, saagikas. Hea kasvatada avamaal, pottides, rõdukastides. Sobib hästi kastmete, salsade, tšatnide jaoks. Samuti röstimiseks ja konserveerimiseks. Üks maitsevamaid tšilliseid.</p> <p>Esimesed seemned saadud Läti seemnevahetusest.</p>	<p>Pakis umbes 20 seemet. Idanemisvõimelised 3-5 aastat.</p>

'Piksemägede pikksarv'	Hiina Guizou piirkonna Leigongshani mägede pärandsort 'Thunder Mountain Longhorn'. Traditsiooniliselt viljad kuivatati päikese käes ja siis suitsutati selleks ehitatud suitsutaredes, seejärel kasutati pulbrina ja kastmetes. 20,000 – 40,000 SHU. Sordi siseselt varieeruv, osad viljad kasvavad pikemaks kui teised, osad värvuvad punaseks, teised oranžiks. Avatud tolmlaja. Kasvuaeg 80 päeva. Kompaktne 50 – 90 sm kõrgune põõsasjas taim, saagikas. Viljad erakordselt pikad 30 - 50 sm, õhukese nahaga, värvuvad helerohelisest punaseks, oranžiks. Esimesed seemned saadud Prantsusmaalt.	Pakis umbes 20 seemet. Idanemisvõimelised 3-5 aastat.
'Tulering'	USA 'Ring of Fire'. 70,000 – 85,000 SHU. Cayenne tüüpi üpris kange ja saagikas tšilli. Taimed on kompaktse kujuga umbes 45 cm kõrged. Hea kasvatada avamaal, pottides, rõdukastides. Annab head saaki juulist – oktoobrini kuni külm ära võtab. Kaunad on 1 sm laiad ja 6–7 sm pikad, punased, õhukese seinaga. Sobivad hästi värskelt, kuivavad väga hästi, hea tšillipulbriks ja -helvesteks, külmutatult. Esimesed seemned saadud seemnevahetusest.	Pakis umbes 20 seemet. Idanemisvõimelised 3-5 aastat.
'Tai punane'	Tai pärandsort 'Thai Hot Red'. Avatud toimleja. 50,000 – 100,000 SHU. väga monus kompaktne taim mida kasvatatakse „kaubanduses” jõulupotitaimena. Mõnusalt kange, sobib kasvatada aastaläbi potis. Dekoratiivne, ühel hetkel on kogu taim kaetud 2 sm püstiste roheliste ja punaste tuliste viljadega. Kasuta Aasia köögis. Saagikoristus umbes 90 päeva pärast istutamist. Esimesed seemned saadud seemnevahetusest.	Pakis umbes 20 seemet. Idanemisvõimelised 3-5 aastat.
'Kirju Emil'	Saadud Emil Rutiku aiast. Kangus sobib hästi algajale tšillisõbrale. Arvatavasti on sordi nimi 'Numex Centennial'. Sordi aretaja on USA New Mexico ülikool, kuulutati välja 1988. aastal ülikooli 100. aastapäeva puhul. 1000 – 5000 SHU. Taimel on lillad õied ja lehed, püstiste 2 -4 sm pikkade viljade värvus on lilla, kollane, oranž ja lõpuks punane. Kõrgus 30 – 50 sm. Kasvuaeg umbes 95 päeva. Sobib kasvatamiseks pottides, rõdul, lillepeenras kuna on väga dekoratiivne. Võib minna segi sordiga 'Boliivia Rainbow' või 'Numex Twilight'.	Pakis umbes 20 seemet. Idanemisvõimelised 3-5 aastat.
'Mäekonnu kelluke'	Vanaema aia ristand. Kangus sobib hästi algajale tšillisõbrale. Väga ilusa purpurja lehestikuga, õied ja varred lillad. Kaunad väiksed, mahlased, 1-3 sm pikad, koonuse kujulised. Värvuvad lillast veripunaseks. Kõrgus 30 – 50 sm. Sobib kasvatamiseks pottides, rõdul, lillepeenras kuna on väga dekoratiivne. Vanaema aia kõige varajasema saagiga tšilli. Avamaal saagikam, kui katmikalal.	Pakis umbes 20 seemet. Idanemisvõimelised 3-5 aastat.
'Purpurtiiger'	USA pärandsort 'Purple Tiger', ('Variegata'). 4000 – 9000 SHU. Väga ilus dekoratiivne sort, lilla-valge-rohelisekirju lehestikuga. Palju väikseid 2-4 cm pikkuseid vilju, mis muutuvad valmimise alguses tumelillaks-kollane-oranž-punaseks. Varred ja õied on lillad. Taim kompaktne, 30 - 45 sm kõrge ja sobib kasvatada potis, nii õues kui ka toas. Kasvuaeg 75-90 päeva. Võib minna segi sortidega 'Trifetti' ja 'Variegata'. Kasutatakse garneeringuna, marineeritult, kuivatatult, kastmetes, jne. Esimesed seemned saadud Prantsusmaalt.	Pakis umbes 20 seemet. Idanemisvõimelised 3-5 aastat.

'Must pärl'	USA 'Black Pearl' avatud tolmeja. 10,000 – 30,000 SHU. Üks ilusamaid tšillisid. Väga ilusa tumepurpuse värvusega kompaktne taim. Õitseb lillade õitega, viljad asuvad püstistes kobarates (kimpudes) ja näevad alguses välja nagu tumelillad pärlid, muutudes küpsedes karminpunaseks, läbimõõt maksimaalselt 2 cm. Sobib hästi pottides nii sise- kui välistingimustes. Kasvab umbes 50 sm kõrguseks. Äärmiselt dekoratiivne. Esimesed seemned saadud Prantsusmaalt.	Pakis umbes 20 seemet. Idanemisvõimelised 3-5 aastat.
'Zimbabwe must'	Zimbabwe pärandsort 'Zimbabwe Black'. 20,000 – 30,000 SHU. Tumelilla lehestiku ja õitevärviga suht madalakasvuline 30 – 50 sm, dekoratiivne tšilli. Kasvuaeg 90 – 100 päeva. Viljad valmivad tumelillast erkpunaseks. Viljad väikesed 1 – 2 sm pikad, õhukese koorega ja kanged. Sobib kasvatada pottides, rõdukastis, lillepeenras, väga dekoratiivne. Esimesed seemned saadud seemnevahetusest.	Pakis umbes 20 seemet. Idanemisvõimelised 3-5 aastat.
'Must kobra'	Venetsueelast pärit sort on tuntud nimedega 'Black Dragon', 'Chile Negro de Arbol', 'Black Cobra' ja 'Goat's Weed'. 20,000 – 40,000 SHU. Taimed on ebatavalised hallikate hõbedaste õrnalt karvaste lehtedega, valgete õite ja dekoratiivsete tumelillade püstiste kaunadega tšilli. Valmides värvuvad 5-7 sm pikad ja peenikesed kaunad veripunaseks. Saagikas ja kange, oma karvase kasukaga talub ka külmemat kasvukohta ja rohkem niiskust. Sobivad hästi Mehhiko, Tai, India toitudes. Esimesed seemned saadud seemnevahetusest.	Pakis umbes 20 seemet. Idanemisvõimelised 3-5 aastat.
'Bellingrathi aia lilla'	USA Alabama osariigi Bellingrathi aia pärandsort 'Bellingrath Gardens Purple'. 50,000 – 75,000 SHU. Dekoratiivne, kogu taim lilla-rohelise-valgekirju sametjase lehestikuga, 50 – 80 sm kõrge. Kasvuaeg 90 päeva. Hea kasvatada avamaal, pottides, rõdukastides. Viljad väikesed 2 cm pikkused, värvuvad tumelillast punaseks. Valminud viljad tulevad taime küljest lahti ilma viljavarreta. Sobivad hästi äädikate, õlide maitsestamiseks, marineerimiseks ja kuivatamiseks. Esimesed seemned saadud Prantsusmaalt.	Pakis umbes 20 seemet. Idanemisvõimelised 3-5 aastat.
II MARITŠILLI <i>Capsicum baccatum</i>	See liik on pärit Boliivia ja Peruu kuivast piirkonnast. Tuntumad sordid on 'Christmas Bell' (Lõuna-Ameerika), 'Aji Amarilli' (Peruu, Andid), 'Dedo Do Moca' (Brasiilia), 'Beso De Sol' (Peruu). Aji tähendab hispaania keelt kõnelevates maades – tšilli. Need tšillid on lihtsalt kasvatatavad, umbes meetri kõrgused-laiused põõsad, palju saaki andvad ja mitte väga tapvalt tuliste viljadega. Sobivad kasvatamiseks ka avamaal.	
'Päikesesuudlus'	Ají Mirasol' või 'Beso De Sol' ('Aji Serranito') on Peruu pärandsort. 5,000 - 10,000 SHU. Tohtu põõsas, kuni 1,5 m kõrge, viljad ripuvad, pikkade varte otsas, viljuvad rohelisest punaseks, õhukese koorega. Väga saagirohke. Hea kasvatada avamaal, kasvuhoones, päiksepaistelisel majaküljel. Sobib erinevate kastmete, salsade, tšatnide, tšillimooside valmistamiseks, kuivatamiseks, marineerimiseks ja hapendamiseks. Esimesed seemned saadud Prantsusmaalt.	Pakis umbes 20 seemet. Idanemisvõimelised 3-5 aastat.

'Aji Fantasy Sparkly White'	Avatud tolmlaja. 5,000 - 10,000 SHU. Taim kasvab kuni 1,5 m kõrguseks. Viljad alguses rohekad, hiljem valged, kelluka kujulised, 5 sm pikad. Väga dekoratiivne ja saagikas, kasvab hästi ka avamaal. Sobib värskelt, erinevate kastmete, salsade, tšantnide, tšillimooside valmistamiseks, marineerimiseks ja hapendamiseks. Esimesed seemned saadud seemnevahetusest.	Pakis umbes 20 seemet. Idanemisvõimelised 3-5 aastat.
'Aji Habanero'	Lõuna-Ameerika pärandsort. 5,000 - 10,000 SHU. Pärilise habanerode (C. chinense) pärineb vaid sarnane värvus ja puuviljane maitse. Viljad 6 – 7 sm pikad, värvuvad kollakas-valgest kollakas-oranžiks. Kasvuaeg 70 – 85 päeva. Hea kasvatada avamaal. Väga saagikad ja lihtsalt kasvatatavad, mahedad tšillid. Sobib värskelt, erinevate kastmete (Papa a la Huancaína), salsade, tšantnide, tšillimooside valmistamiseks, kuivatamiseks, marineerimiseks ja hapendamiseks. Esimesed seemned saadud seemnevahetusest.	Pakis umbes 20 seemet. Idanemisvõimelised 3-5 aastat.
'Meritäh'	Peruu, Brasiilia pärandsort 'Brazilian Starfish'. 10,000 – 30,000 SHU. Suurte lehtedega, tugeva kasvuga, 2 – 3 m kõrged, saagikad tšillid. Ilusate ümarate viljadega tšilli, sarnanevad meritähiga. Valmides värvuvad rohelisest oranžiks ja lõpuks tulipunaseks. Kangus sobib suurematele tšillisõpradele. Esimesed seemned saadud seemnevahetusest.	Pakis umbes 10 seemet. Idanemisvõimelised 3-5 aastat.
'Suhkrulaks'	Maritšilli 'Sugar Rush' on Peruu ja Boliivia pärandsort. 50,000 – 100,00 SHU Viljad on suured, piklikud, kortsulised ja terava otsaga. Valmivad rohelisest kollaseks. Üks taim suudab heades tingimustes kasvatada 40 vilja. Maitset on kaunad väga eriskummalised – alustuseks magus, õrnalt troopiliste puuviljade maitse ja lõpetuseks üsna tulised, tasub proovida. Sobivad hästi puuviljadega salsadesse, oatoitudesse või ka hommikusse omletti. Esimesed seemned saadud seemnevahetusest.	Pakis umbes 10 seemet. Idanemisvõimelised 3-5 aastat.
'Aji Limon'	Peruu pärandsort. Kutsutakse väga paljude erinevate nimedega, nt 'Lemon Drop Pepper'. 100,000 – 150,000 SHU. Kasvab 1,5 – 2 m kõrgeks ja kui on piisavalt ruumi ja sooja, siis annab kuni 100, 4 – 6 sm pikkust, õhukese koorega kuldollast vilja. Maitse on puuviljane, õrnalt sidruni aroomiga. Sobib värskelt, kuivatatult ja maitsestada võib temaga kõike alates tangupudrust õunaviilude ja popkornini. Esimesed seemned saadud Mehhikost.	Pakis umbes 20 seemet. Idanemisvõimelised 3-5 aastat.
III KARIIBI TŠILLI Capsicum chinense	Selle liigi alla kuuluvad maailma kõige kangemad tšillid. 'Carolina Reaper' (USA), 'Scotch Bonnet' (Jamaica), 'Chile Habanero Yellow' (Mehhiko – Belize), 'Chocolate Habanero' (Lääne-India), 'Charapita' (Peruu), 'Azr' (India), 'Red Squash' (Puerto Rico). Habanerode maitse ja lõhn erineb teistest tšillidest, meenutades oma toimelt natuke mädarõigast. Esimese ampse peale võib tunduda, et polegi väga kange, kuid siis vaikselt lööb tuli suus lõkkele, silmist ja ninast hakkab vett jooksema ja kogu habaneronauding võib kesta 15 minutist tunnini.	

'Cheiro Roxa'	Brasiiliast pärit 'Cheiro Roxa' on ainulaadne ja väga dekoratiivne roosakas-lillade kaunadega tšilli. Kõigist teistest sama liigi sortidest on ta üks lahjemaid, ainult 60,000 – 80,000 SHU. Taim kasvab kuni meetri kõrguseks, varred ja lehed tumelillad – varjulises kasvukohas lähevad roheliseks. Kaunad on kelluka kujulised lillakas-roosad 2 sm läbimõõduga. Esimesed seemned saadud seemnevahetusest.	Pakis umbes 20 seemet. Idanemisvõimelised 3-5 aastat.
'Habanero Orange'	Mehhiko põlissort 'Habanero Orange' on väga palju levinud Lõuna-Ameerikas, Kariibidel. 150,000 – 320,000 SHU. Viljad valmivad rohelisest oranžiks, on umbes 5 sm pikad ja 2,5 sm laiad. Habanerol on pikk kasvuperiood ja ta armastab soojust. Maitse poolest erineb oluliselt teistest tšilliliikidest. Tal ongi täiesti erinev nn habanero maitse, mis paneb sind alguses öhku ahmima ja hiljem soovid ikka ja jälle habaneroga oma toite maitsestada. Habanero on populaarne värskelt salsas ja eriti omatehtud tulistes kastmetes. Mehhiko toidu kindel kaaslane, sobib puuviljade, jookide ja kokteilide maitsestamiseks. Habanerode käitlemisel soovitan kanda kindaid. Esimesed seemned saadud Mehhikost.	Pakis umbes 20 seemet. Idanemisvõimelised 3-5 aastat.
'Habanero Calita'	'Habanero Calita Orange' on sarnane eelmisele sordile, aga sobib hulga paremini meie põhjamaiselt jahedasse kliimasse. Kasvab jõulisemalt ja annab ohtralt saaki kuni sügiskülmadeni. Esimesed seemned saadud seemnevahetusest.	Pakis umbes 20 seemet. Idanemisvõimelised 3-5 aastat.
'Scotch Bonnet Yellow'	Kariibi mere piirkonnas ja Jamaical peamiselt kasvav 'Scotch Bonnet Yellow' on sarnane nii kanguse kui ka maitse poolest habanerole. 150,000 – 320,000 SHU. Viljad suuremad, kellukja kujuga ja kollased. Saagikas. Esimesed seemned saadud seemnevahetusest.	Pakis umbes 20 seemet. Idanemisvõimelised 3-5 aastat.
'Ussikene'	Boliivia pärandsort 'Aribibi Gusano' on erakordse välimusega kaunadega habanero sort. Tuntakse ka nimega 'Caterpillar', 'Worm'. "Gusano" tähendab hispaania keeles ussikene. 200,000 – 470,000 SHU. Taim kasvab madala põõsana, kõrgus 50-60 sm, laius 30-40 sm. Peale õitsemist kasvavad taimetele ainulaadsed valged vaglalaadsed kaunad, mis on maitsetult värsked, magusa tsitruse alatooniga ja üsna tulised. Dekoratiivsed, sobivad suurepäraselt lillepeenraste, pottidesse, rõdule või aeda. See haruldane ja ebatavaline tšilli on kohustuslik katsetada igal gurmaanil ja tšillisõbral. Esimesed seemned saadud seemnevahetusest.	Pakis umbes 10 seemet. Idanemisvõimelised 3-5 aastat.
'Dorset Naga Black'	Bangladeshist pärit 'Dorset Naga Black' või 'Naga Mircha'. 800,000 – 1 000 000 SHU. Väga haruldase šokolaadivärvusega ülilange King Naga tšilli. Kasvab hästi ka potis, rõdul. Vajavad kasvuks väga sooja kasvukohta. Toidu valmistamisel soovitan olla ettevaatlik, et mitte toitu ära rikkuda ja loomulikult: Kasuta kindaid! Esimesed seemned saadud seemnevahetusest.	Pakis umbes 20 seemet. Idanemisvõimelised 3-5 aastat.

IV MANZANO ehk ÕUNTŠILLI <i>Capsicum pubescens</i>	<p>Eestikeelne ametlik nimi on karvane paprika. Pubescens tähendab ladina keeles karvane. Karvane see taim tõesti on, lisaks ka suht keerukas Eesti kliimas kasvatamiseks. Meie pikk päev ajab taime soojätkamise sassi, seetõttu hakkab vilju looma alles suve teises pooles (augustis) ning siis ei pruugi viljad enam valmida.</p> <p>Liik on pärit Peruu Andidest. Praegu on levinud Boliivia ülemises osas, Peruu ja Ecuadoris, Mehhikos. Erinevates riikides kutsutakse neid erineva nimega. Nii on teinekord sünonüümidest saanud sortide nimed - Rocoto, Caballo, Canario, Manzano, Locoto.</p> <p>Pika kasvuperioodiga võimsa kasvuga 2 – 4 m, karvaste lehtedega, lühipäevataimed, viljuma hakkavad alles sügise poole. Mahlase ümarate punaste või kollaste viljadega. Teistest tšillidest äratuntavaks teevad tema tumepruunid või musta värvi seemned. Õied lillad. Viljade valimist soodustab taime pügamine.</p>	
Manzano 'MX CD'	<p>Manzano 'MX CD' on pärit Mexico Cityst. 20,000 – 40,000 SHU. Viljad kollased, suured, 5 sm läbimõõduga, paksu seinaga, näevad välja nagu õunad, mahlased. Saagikas. Väga pika kasvuperioodiga, kui ilmaga veab, siis võib saada väga suure saagi. Soovitan suurtele tšillisõpradele katsetamiseks.</p> <p>Esimesed seemned saadud Mehhikost.</p>	<p>Pakis umbes 10 seemet. Idanemisvõimelised 3-5 aastat.</p>
Oranž manzano	<p>Oranž manzano on Mehhiko pärandsort. Viljad oranžid, munajad, 4-8 sm pikad ja mahlase viljalihaga. 40,000 – 80,000 SHU. Taimed kasvavad kuni 2 meetri kõrguseks, õied lillad ja valmides seemned tumepruunid. Taimi tuleb viljade moodustamisest alates pügada. Enne öökülmi ära korjatud täiskasvanud viljad järelvalmivad 2-3 nädala jooksul.</p> <p>Esimesed seemned saadud Mehhikost.</p>	<p>Pakis umbes 10 seemet. Idanemisvõimelised 3-5 aastat.</p>
V KIBETŠILLI <i>Capsicum frutescens</i>	<p>Lõuna-Ameerikast pärit taim levis kõigepealt Aafrikas ja seejärel Euroopas ning on kangete viljadega mitmeaastane taim. Tuntumad sordid on 'Diente de perro' (Columbia), 'Tabasco' (Lousiana, Mehhiko), 'Malagueta' (Brasiilia). Meie pikk päev ajab taime soojätkamise sassi, seetõttu hakkab vilju looma alles suve teises pooles (augustis) ning siis ei pruugi viljad välitingimustes enam valmida. Soovitan kasvatada potitaimena -suvel õues ja talvel toas.</p>	
'San Augustinillo'	<p>Pärit Mehhiko Oaxaca osariigi väikesest San Augustinillo külast. 60,000 – 100,000 SHU. Madal ja kompaktne põõsas, talub hästi pügamist. Viljad väikesed 1-2 sm pikad, punased. Heades tingimustes viljub aastaringelt ja sobib kasvatada potis toataimena. Pikeaaline. Minu vanim taim aastast 2019. Talvitada saab ainult tubastes tingimustes. Kasvuperioodil vajab ohtralt süüa ja juua.</p>	<p>Pakis umbes 10 seemet. Idanemisvõimelised 3-5 aastat.</p>
TOMATILLO, FÜÜSAL JA BAKLAŽAAN		

Tomatillo 'Kuldne'	Tomatillo ehk mehhiko füüsal (<i>Physalis philadelphica</i>). Kasutatakse põhiliselt soolaste kastmete (salsa verde) tegemiseks. Kasutada võib värskelt rohelisena, valmides lähevad magusamaks ja kollakaks või keedetult, röstitult, hapendatult, marineeritult, jne. Viljad säilivad jahedas ruumis märtsini. Kasvab hästi avamaal ja annab tohutult saaki. Saagi saamiseks peab olema vähemalt 2 taime. Kuna on lühipäevataim, siis viljuma hakkab alles sügise poole. Mina külvan mai alguses kasvuhoonesse, idaneb kiirelt ja kasvab hullu hooga. Juuni alguses istutan avamaale. See sort on kollaste ja valminult magusate viljadega, saagikas ja kindel minu lemmik tomatillo. Vajab pügamist.	Pakis umbes 20 seemet. Idanemisvõimelised 4-6 aastat.
Tomatillo 'Purpur'	Tomatillo ehk mehhiko füüsal (<i>Physalis philadelphica</i>). See lilla koorega tomatillo on magusam kui rohelised sordid. Võib süüa ka värskelt. Magus hapukas maitse muudab tomatillo populaarseks paljudes Mehhiko roogades, nii toorelt kui ka küpsetatult. Lisab ilusat värvi salsadele, guacamolele ja gazpachole. Tomatillo läbimõõt on 2,5–5 sm. Saagikoristus: 70 päeva pärast ümberistutamist. Vajab pügamist.	Pakis umbes 20 seemet. Idanemisvõimelised 4-6 aastat.
Tomatillo 'Hiigel'	Tomatillo ehk mehhiko füüsal (<i>Physalis philadelphica</i>). Eriti suured tomatillod kuni 250 gr, mõni veel suurem. Pärit Mehhikost. Annab väga suure saagi, kasvatan avamaal, vähemalt 2 taime, parema tolmlemise ja viljumise jaoks. Kui soovid oma aeda midagi eriti erilist, siis see tomatillosort on just sinu valik. Parema saagi saamiseks vajab pügamist.	Pakis umbes 20 seemet. Idanemisvõimelised 4-6 aastat.
Maasikafüüsal	Maasikafüüsal (<i>Physalis pubescens</i>). Pärit Mehhikost ja USA lõunaosast, kasvab ka Peruu, Puertorikos, Venetsuelas. Taim on madalakasvuline, kompaktne, 30-40 sm kõrge, karvadega kaetud. Vili on pisike, väga magus (15% suhkruid), nende lõhn meenutab metsmaasikat, ananassi. Vilja ümbritseb tupp, mis valmides ei avane. Mina kasvatan teda õues ja taimede aluse maa multšin. Maasikafüüsali kasutatakse värskelt, kuid teda ka kuivatatakse („rosinad“), tehakse keedist, kompotti, sukaadi jt maiustusi.	Pakis umbes 20 seemet. Idanemisvõimelised 4-6 aastat.
Baklažaani kasvatamisest: Baklažaan pärineb Indiast ja Mägi-Araabiast. Valgusnõudlikud, vajavad rohkem soojust kui tomat ning seemnete idanemiseks parim temperatuur on 20 – 35 °C. Optimaalne kasvutemperatuur on 22 – 35 °C. Taimede kasv pidurdub alla 15 °C juures ning taimed kardavad öökülma. Kasvukohale istutatavad taimed peaksid olema vähemalt 60-70 päeva vanused. Isetolmlejad, viljumist soodustab taimede raputamine. Mina külvan tomatiga samal ajal, see on umbes 20. märtsi paiku. Tuleb üles aeglasemalt ja ka areng on aeglasem kui tomatil. Mullaniiskuse suhtes on baklažaan tundlik, selle puudusel kasv pidurdub, varisevad nii õienupud, õied kui viljaalged. Kasina või ebaregulaarse kastmise tulemusena muutuvad viljad kibedaks ja jäävad väikeseks. Kasta leige veega, harva, kuid põhjalikult. Tarbimiskõlblikud viljad peavad olema ilusa läikiva tumelilla värvusega. Viljad sisaldavad vitamiine ja mitmesuguseid mineraalaineid, fosforit, kaltsiumi, rauda, samuti küllaltki palju suhkruid, parkaineid, kiudu ja valku.		
Baklažaan 'Nero'	Baklažaan (<i>Solanum melongena</i>). Itaalia pärandsort 'Nero'. Sobib Eestis kasvatamiseks, idanemisest saagini 120-140 päeva, saagikas. Taim kasvab 60-80 sm. Suurepärase maitsega suur läikiv must pirnikujuline baklažaan, kaal 100-200g. Esimesed viljad valmivad augusti alguses.	Pakis umbes 20 seemet. Idanemisvõimelised 3-6 aastat.

Baklažaan 'Pikk purpur'

Baklažaan (*Solanum melongena*). Itaalia pärandsort 'Lunga Viola'. Viljad 15-25 (50) sm pikad, kurgikujulised, tumelillad ja maheda maitsega. Annab head saaki ka põhjamaises kliimas. Iga taim kasvatab rohkem kui 4 vilja. Võib kasvatada nii kasvuhoones kui ka avamaal või kiletunnelis. Kasvuperioodi pikkus 70–80 päeva.

Pakis umbes 10 seemet. Idanemisvõimelised 3-6 aastat.